
UVOD

COMARC/B, format mašinski čitljivog zapisa za opis i razmenu bibliografskih podataka u sistemu COBISS, zasnovan je na formatu za bibliografske podatke UNIMARC, koji predstavlja međunarodni standard koji je do marta 2003. godine u okviru IFLE razvijao Universal Bibliographic Control and International MARC Programme (UBCIM) sa sedištem pri Deutsche Bibliothek, Frankfurt am Main. Marta 2003. godine program UBCIM je zaključen, National Library of Portugal (NLP) preuzela je brigu o daljem razvoju formata UNIMARC.

Pored standardnih polja/potpolja formata UNIMARC, format za bibliografske podatke COMARC/B uključuje brojne dodatne specifičnosti strukture bibliografskih zapisa u sistemu COBISS.

Pored formata COMARC/B, u okviru sistema COBISS koriste se i format za podatke o stanju fonda COMARC/H i format za normativne podatke COMARC/A, oba opisana u sopstvenim priručnicima.

Prilikom implementacije formata UNIMARC u okviru sistema COBISS, najpre se koristio *Priručnik za UNIMARC* (srpsko-hrvatsko priređeno izdanje priručnika *UNIMARC Manual*, 1987), koji je preveden i priređen 1989. godine u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, a iste godine preveden i na slovenački jezik (*Priročnik za UNIMARC*) u Narodni in univerzitetni knjižnici u Ljubljani.

Uporedo s razvojem novih funkcija u sistemu COBISS bilo je potrebno da se format UNIMARC dopunjuje novim poljima i potpoljima, što je dovelo do razvoja formata COMARC/B. Najpre su objavljena uputstva Serijske publikacije, kao sastavni deo jugoslovenske bibliografsko-kataloške baze podataka (Projektna dokumentacija), Maribor, 18. decembar 1990.

Priprema formata COMARC/B za monografske publikacije, doktorske disertacije i serijske publikacije usledila je 1991. godine, a kasnije i brojne druge dopune.

Odluka o spajanju uputstava za pojedine vrste građe u jedinstven format za bibliografske podatke COMARC/B doneta je 1994. godine. Naknadno je dobijena i saglasnost Programa IFLA UBCIM za korišćenje delova prevoda drugog izdanja *UNIMARC Manual. Bibliographic Format* (UBCIM Publications – New Series, Vol. 14, 1994), prilikom oblikovanja priručnika za format COMARC/B.

Kompletiranje priručnika *COMARC/B Format za bibliografske podatke*, koji će uključivati sva potrebna uputstva iz publikacije *UNIMARC Manual* i sve specifičnosti u okviru sistema COBISS, odvijaće se postepeno.

Polja/potpolja iz segmenta "Doktorske disertacije" u celosti su prenesena u jedinstvenu strukturu publikacije *COMARC/B*, a segment "Serijske publikacije" u jedinstvenu strukturu prenosimo postepeno. Pri tom su specifičnosti pojedinog bibliografskog nivoa i vrste građe objašnjene kod pojedinog polja/potpolja, a uz ta polja/potpolja uključena su takođe i odgovarajuća uputstva iz publikacije *UNIMARC Manual*. Do sada su prenesena sva polja iz blokova 0XX, 1XX, 2XX, 3XX i 4XX, a iz ostalih blokova preneseno je nekoliko pojedinih polja.

Prilikom sledećih dopuna, u priručnik *COMARC/B* biće uključena samo polja/potpolja koja se koriste u sistemima COBISS.

Polja, potpolja, kodovi i indikatori, koja se u UNIMARC-u ne pojavljuju i koje smo uveli samo u

COMARC format, označena su jednom zvezdicom "*", a polja, potpolja, kodovi i indikatori koji su ukinuti, označeni su s dve zvezdice "**".

Format COMARC/B prilagođen je za sistem uzajamne katalogizacije COBISS, koji je opisan u priručniku *COBISS3/Katalogizacija*.

Prilikom unosa građe, u okviru sistema uzajamne katalogizacije pomažu nam maske za unos koje obuhvataju izbor polja i potpolja koja se najčešće koriste prilikom unosa određenog bibliografskog nivoa. Ostala polja mogu da se koriste samo ako su predviđena u oglednom direktorijumu određene maske unosa.

Postoje sledeće maske unosa: M – monografske publikacije, K – kontinuirani izvori, Z – zbirni zapisi, A – članci i drugi sastavni delovi te N – neknjižna građa.

Polja označena su nizom od tri broja, a potpolja slovom ili brojem. Najmanja jedinica informacije, koju sistem programski prepoznaje, jeste potpolje (prilikom pretraživanja, ispisa), odnosno element potpolja uz format za podatke o stanju fonda COMARC/H.

Neka polja imaju određene vrednosti indikatora koji obično određuju način ispisivanja. U nekim slučajevima, polja i potpolja su ponovljiva.

Spisak svih polja i potpolja, koja se trenutno koriste, naveden je u *Dodatku A*.

Interpunkciju između polja i potpolja po pravilu ne treba unositi, jer se ispisuje programski. Pregled interpunkcijskih simbola dat je u *Dodatku B*.

U *Dodatku C* opisani su indeksi za pretraživanje koje možemo koristiti u sistemu uzajamne katalogizacije.

Pravila, koja važe prilikom unosa i ispisa u različitim pismima (latinica, ćirilica, latinica i ćirilica), opisana su u *Dodatku D*.

Tabela najčešće zastupljenih matematičkih i drugih posebnih znakova u naslovima, te unos i razrešenje tih znakova u polju 200 i drugim poljima dati su u *Dodatku E*.

Sve specifičnosti, koje su povezane s vođenjem bibliografija u okviru sistema COBISS od marta 1996. godine nadalje, opisane su u *Dodatku F.1–F.9*.

Dodatak G sadrži šifarnik UDK brojeva za pretraživanje koji su namenjeni jedinstvenom pretraživanju u okviru sistema (potpolje 675c).

Kodovi za vrstu autorstva, zajedno sa definicijama, dati su u *Dodatku H*.

U *Dodatku I* nalaze se uputstva za zbirnu obradu građe. Opisan je način unosa podataka u pojedinačna polja zbirnih zapisa, a dodati su i primeri za pojedinačna polja, te za cele zapise.

Monografski izvori u više delova opisani su u *Dodatku J*.

U priručniku se, uz pojedina polja, nalaze dve vrste primera. Primeri, koji nisu posebno označeni, preuzeti su iz priručnika *UNIMARC Manual. Bibliographic Format*. Ti su primeri urađeni po različitim kataloškim pravilima i na različitim su jezicima, te nisu nužno usklađeni sa našom praksom. Znakom "*" označeni su dodati slovenački primeri i primeri iz drugih biblioteka koje su uključene u mrežu COBISS.Net.

U razvoju formata COMARC/B sa svojim predlozima i primedbama učestvovali su, odnosno i dalje učestvuju, stručnjaci iz različitih ustanova. Na tome im posebno zahvaljujemo. U ovoj fazi, sve predloge još uvek nije bilo moguće realizovati, te će se zbog toga pojedina rešenja ispunjavati i ubuduće.

Sve one, koji će ovaj priručnik koristiti, molimo da nam saopšte svoje primedbe i predloge, te da na taj način doprinesu kompletiranju do sada oblikovanih rešenja.